

BEZPEČNOSTNÉ A ENVIRONMENTÁLNE POŽIADAVKY A OZNAČOVANIE PRODUKTOV**Miroslav RUSKO****SAFETY AND ENVIRONMENTAL DEMANDS AND PRODUCTS LABELLING****ABSTRAKT**

Označovanie je jedným zo spôsobov zníženia rizika a priblíženia sa k istote bezpečného výrobku. Pre spotrebiteľa sa tak môže stať problémom aj neprítomnosť jasného a správneho označenia.

Bezpečný výrobok je taký výrobok, ktorý neohrozuje tzv. oprávnený záujem. To znamená, že pokiaľ sa používa na určený účel a jeho užívateľ dodržiava bezpečnostné pokyny výrobcu, nespôsobí svojmu užívateľovi škodu na živote, zdraví, ďalej na hnutelnom a nehnuteľnom majetku a na životnom prostredí.

Kľúčové slová: bezpečnosť, environment, značka

ABSTRACT

The labelling is one of the means of risk reduction and approaching to the safe product assurance. The absence of clear and right marking can also become a problem for the consumer of it. Safe product is such a product that does not threaten so called eligible interest. This means that while the product is used for determined task and its user keeps the safety rules defined by its producer it will not cause any damages of life, health, funds and properties and environment too.

Key words: safety, environment, label

ÚVOD

Pod pojmom značka treba rozumieť viditeľný alebo inak vnímateľný poznávací znak. Značkou môže byť meno, logo alebo iné znaky, značka môže byť vizuálna alebo zvuková. Značka môže prislúchať jednému produktu, skupine produktov alebo celému sortimentu. Proces budovania značky (branding) vytvára dlhodobý vzťah s cieľovou skupinou. Vo svete plnom reklamy sa stáva často jediným prvkom odlíšenia.

Na zníženie negatívnych vplyvov s cieľom zabezpečiť udržateľný rozvoj spoločnosti sú prijímané patričné opatrenia, ktoré sú často spojené s labelingovými aktivitami s cieľom informovať, aktivizovať, usmerniť činnosť tak, aby sa obmedzili alebo odstránili. Nástupom týchto aktivít na všetkých úrovniach spoločnosti (geografickej, regionálnej, štátnej, mimovládnej, podnikovej, resp. sektorovej), vznikol súčasný stav značnej diverzity v oblasti environmentálneho a bezpečnostného označovania.

Uplatňovanie týchto nástrojov prispieva k pozitívnemu prístupu k ochrane životného prostredia a bezpečnosti vo všetkých aspektoch podnikania. Prejavujú sa tendencie zvyšovania diverzity nástrojov v oblasti označovania produktov (environmentálneho, bezpečnostného a ďalších, či už úzko špecializovaných, alebo multikriteriálnych, štandardizovaných alebo nie), založených v nemaléj miere na dobrovoľných aktivitách výrobcov, ale aj rastúcom environmentálnom uvedomení spotrebiteľov.

Uplatňovanie environmentálneho a bezpečnostného označovania v praxi vyplýva nielen z úsilia a požiadaviek štátnych orgánov, ale aj zo záujmov výrobcov a spotrebiteľskej verejnosti. Cieľom environmentálneho a bezpečnostného označovania je pomôcť lepšie sprostredkovať primerané informácie o kvalite, environmentálnych a bezpečnostných charakteristických procesov, technológií, aktivít a produktov (v rámci jednotlivých etáp jeho životného cyklu).

Označovanie súvisí so súčasným trendom sledovať environmentálne a bezpečnostné aspekty procesov, technológií a produktov. Je zjavný trend posunu záujmu o výrobok nielen v jednotlivých etapách jeho životného cyklu, ale z pohľadu "od kolísky po hrob", či progresívnejší prístup "od kolísky po kolísku".

Environmentálne a bezpečnostné označovanie a jeho diverzita, svojím spôsobom odráža súčasné trendy v globalizujúcej sa ekonomike. Na jednej strane príklon k uniformite prostrednívom štandardizácie, na druhej strane veľká fragmentácia bez akejkoľvek reulácie. Je otázkou na zamyslenie, či súčasné tendencie procesov vo svete idú smerom k jednote, alebo naopak k jej fragmentácii. Flexibilita sa javí dnes cennejšia ako uniformný produkt.

Označovanie súvisí so súčasným trendom sledovať environmentálne a bezpečnostné aspekty procesov, technológií a produktov. Je zjavný trend posunu záujmu o výrobok nielen v jednotlivých etapách jeho životného cyklu, ale z pohľadu "od kolísky po hrob", či progresívnejší prístup "od kolísky po kolísku".

Environmentálne a bezpečnostné označovanie a jeho diverzita, svojím spôsobom odráža súčasné trendy v globalizujúcej sa ekonomike. Na jednej strane príklon k uniformite prostrednívom štandardizácie, na druhej strane veľká fragmentácia bez akejkoľvek reulácie. Je otázkou na zamyslenie, či súčasné tendencie procesov vo svete idú smerom k jednote, alebo naopak k jej fragmentácii.

Bezpečnostné a zdravotné označenie

Bezpečnostné a zdravotné označenie poskytuje pokyny a informácie potrebné na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Realizuje sa to prostrednívom značky, farby, svetelného označenia alebo akustického signálu, slovnej komunikácie alebo ručných signálov. Bezpečnostné a zdravotné označenie používané na pracovisku, jeho umiestnenie a spôsob použitia musia zodpovedať požiadavkám ustanoveným vo všeobecne záväznom právnom predpise. Zamestnávateľ je povinný vybaviť pracoviská bezpečnostným a zdravotným označením v prípadoch, keď nebezpečenstvo nie je možné odstrániť alebo

dostatočne znížiť prostriedkami kolektívnej ochrany, metódami a postupmi používanými pri organizácii práce alebo ďalšími opatreniami. [6, 8]

Pojem bezpečný výrobok vymedzuje zákon č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa, podľa ktorého „bezpečný výrobok je výrobok, ktorý za bežných alebo rozumne predvídateľných podmienok používania, inštalácie alebo údržby nepredstavuje po dobu určenú výrobcom alebo po dobu obvyklej použiteľnosti nebezpečenstvo pre spotrebiteľa alebo jeho používanie predstavuje pre spotrebiteľa vzhľadom na bezpečnosť a ochranu zdravia len minimálne nebezpečenstvo“.

Prijatím zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a nariadenia vlády SR č. 404/2007 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov sa dosiahla transpozícia smernice EP a Rady č. 2001/95/ES o všeobecnej bezpečnosti výrobkov. Spolu so zákonom č. 264/1999 Z. z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a transpozíciou legislatívy ES pre výrobky v oblasti starého aj nového prístupu sa tieto všeobecne záväzné právne predpisy stali účinným nástrojom orgánov trhového dozoru v oblasti ochrany spotrebiteľa pred nebezpečnými výrobkami nepotravinárskeho charakteru. [9]

Bezpečnosť výrobkov

V oblasti bezpečnosti výrobkov plní dôležitú úlohu Slovenská obchodná inšpekcia, ktorá ako orgán dozoru nad plnením ustanovení zákona č. 250/2007 Z. z. systematicky vyhľadávala a vyhľadáva na trhu SR výrobky so závažným rizikom pre spotrebiteľa. V roku 2005 sa dosiahla transpozícia právnych predpisov v oblasti kozmetických výrobkov nariadením vlády SR č. 658/2005 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kozmetické výrobky.

Dňa 1.9.2007 nadobudol účinnosť zákon č. 355/2007 o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa neho je orgánom dozoru nad trhom s kozmetickými výrobkami Úrad verejného zdravotníctva SR. Na základe zákona č. 725/2004 Z. z. o podmienkach prevádzky vozidiel v premávke na pozemných komunikáciách plní úlohu dozoru nad trhom s motorovými vozidlami Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR - Štátny dopravný úrad.

Od 1. mája 2004 sa stala SR súčasťou systému Spoločenstva pre rýchlu výmenu informácií o nebezpečných výrobkoch medzi členskými štátmi EÚ, štátmi ES a EK - RAPEX.

Pri posudzovaní bezpečnosti výrobku sa prihliada hlavne na:

- vlastnosti výrobku vrátane jeho životnosti, zloženia, označovania, balenia, na návod, na montáž a uvedenie do prevádzky, návod na jeho použitie, údržbu a likvidáciu;
- účinok na iné výrobky všade tam, kde možno reálne predpokladať, že sa bude používať spolu s inými výrobkami;
- spôsoby prezentácie výrobku a všetky údaje a informácie o výrobku poskytované výrobcom;
- skupinu spotrebiteľov, ktorá môže byť vážne ohrozená pri používaní výrobku, a to najmä deti.

Označovanie a bezpečné užívanie výrobku

Označovanie je jedným zo spôsobov zníženia rizika a priblíženia sa k istote bezpečného výrobku. Pre spotrebiteľa sa tak môže stať problémom aj neprítomnosť jasného a správneho označenia.

Základom bezpečného užívania každého výrobku bežným spotrebiteľom je získanie dostatku informácií. Tieto informácie by mal poskytnúť v prvom rade výrobca, pretože on je zodpovedný za uvedenie bezpečného výrobku na trh.

Slovenská právna úprava nezabúda ani na dovozcov, t.j.

- zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov;
- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 404/2007 Z. z. o všeobecnej bezpečnosti výrobkov;
- ďalšie osobitné právne predpisy.

Súvisiace označovanie

- Označenie CE
- Slovenská značka zhody CSK 1
- Značka kvality SK.
- značka „Bezpečné hračky“ - certifikačná značka s medzinárodnou pôsobnosťou v vlastníctve Talianskeho inštitútu pre bezpečnosť hračiek (IISG).

Medzi etablované značky v oblasti bezpečného užívania výrobku patrí napríklad značka CHECKED SAFETY - bezpečnostná značka zaručuje, že testované produkty spĺňajú všetky požiadavky na bezpečnosť. [15] ECO SAFE značka bola vytvorená s cieľom odlišiť výrobky netoxické pre človeka a životné prostredie. Cieľom je zaistiť, aby všetky textilné výrobky a doplnky neobsahovali látky škodlivé pre človeka a životné prostredie a tiež boli po stránke fyzikálnej a mechanickej bezpečnosti vyhovujúce ako produkty pre deti.

Bezpečnostné a zdravotné označovanie

Bezpečnostné a zdravotné označenie sa vzťahuje na konkrétny predmet, činnosť alebo situáciu a poskytuje pokyny alebo informácie potrebné na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci podľa potreby prostredníctvom značky, farby, svetelného označenia alebo akustického signálu, slovnej komunikácie alebo ručných signálov. [16]

¹ Poznámka: pozostáva zo štylizovaného písmenového označenia uvedeného v prílohe k zákonu č. 264/1999 Z. z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Slovenská značka CSK osvedčuje, že vlastnosti určeného výrobku spĺňajú technické požiadavky na výrobky a v prípade stavebných výrobkov aj technické požiadavky podľa osobitného predpisu (napr. zákon č. 90/1998 Z. z. o stavebných výrobkoch) a boli dodržané postupy posudzovania

Bezpečnostné a zdravotné označenie používané na pracovisku, jeho umiestnenie a spôsob použitia musia zodpovedať požiadavkám ustanoveným vo všeobecne záväznom právnom predpise. Zamestnávateľ je povinný vybaviť pracoviská bezpečnostným a zdravotným označením v prípadoch, keď nebezpečenstvo nie je možné odstrániť alebo dostatočne znížiť prostriedkami kolektívnej ochrany, metódami a postupmi používanými pri organizácii práce alebo ďalšími opatreniami.

Na trvalé bezpečnostné a zdravotné označenie pracoviska sa používajú značky a bezpečnostné farby, t.j.

- bezpečnostná značka vyjadruje výskyt činiteľov nebezpečných a škodlivých ľudskému organizmu. Značka poskytuje konkrétnu informáciu kombináciou geometrického tvaru, farby a symbolu alebo piktogramu. Symbol alebo piktogram nazorňuje situáciu alebo prikazuje osobitné správanie, pričom nahrádza text informácie alebo zákazu.
- na zaistenie BOZP sa používajú značky
  - zákazové (zakazujú správanie, ktoré by mohlo viesť k ohrozeniu),
  - výstražné (upozorňujú na nebezpečenstvo alebo ohrozenie),
  - príkazové (prikazujú osobitné správanie),
  - pre núdzový východ,
  - pre únikové cesty
  - pre prvú pomoc
  - ochrany pred požiarmi
  - iné - napríklad na označenie osôb vydávajúcich povel a príkazy pri riadení krízovej situácie
- bezpečnostná značka môže byť doplnená tzv. doplnkovým štítkom.
- bezpečnostné značky sú štandardizované podľa normy ISO 7010 (STN 8012), ČSN ISO 3864-1(STN 01 8012).
- bezpečnostné farby sa používajú samostatne alebo v kombinácii so značkou na označenie miest, na ktorých je nebezpečenstvo zrážky s prekážkou alebo nebezpečenstvo pádu, na vyznačenie komunikácií, označenie nádob a potrubí, ktoré obsahujú nebezpečné látky a prípravky apod. Bezpečnostné farby použité pri vyhotovení značiek bližšie špecifikujú informáciu, ktorú značka poskytuje.

Farba	Význam alebo účel	Pokyny a informácie
Červená	zákazová značka	nebezpečné správanie
	signalizácia nebezpečenstva	stát, zastaviť, zariadenie na núdzové vypnutie, evakuácia
	požiarno-technické zariadenie	označenie a umiestnenie
Žltá / žlto-oranžová	výstražná značka	upozornenie, výstraha, kontrola
Modrá	príkazová značka	osobitné správanie alebo činnosť, povinnosť nosiť osobné ochranné pracovné prostriedky
Zelená	značky pre núdzový východ, únikové cesty, prvú pomoc	dvere, východy, komunikácie, zariadenie, vybavenie
	bez nebezpečenstva	návrat do normálneho stavu

Tab. 1 Význam, resp. účel používania bezpečnostnej farby

Okrem bezpečnostných značiek sa používajú v oblasti bezpečnostného a zdravotného značenia značky informačné a doplnkové, ktoré uvádzajú doplňujúcu informáciu a používajú sa spolu s inou značkou.

Špecifickou oblasťou sú štítky obsahujúce pokyny prvej pomoci pri krvácaní, pri úrazoch elektrinou a pri popáleninách, s ktorými sa môžeme stretnúť v praxi.

Environmentálne označovanie

V nedávnej minulosti, napriek tomu, že neexistovali environmentálne hnutia (vrátane ekolabelingových programov), fungoval systém, keď v rámci vidieckej usadlosti bol kolobeh materiálov v podstate uzavretý, bez výrazných externalít (od potravín až po oblečenie). Odpad sa vyhodil na hnojisko, iný odpad, ako potenciálna hrozba kontaminácie prostredia nebol. Nástupom industrializácie vznikol "odpad" ako problém, či už ako sekundárny produkt výrobných procesov, alebo v domácnostiach. Na základe nastavených ekonomických podmienok fungoval recyklačný a vratný systém bez potreby vizuálneho usmernenia (napr. zber fliaš). Nebolo potrebné usmerňovať zákazníka, aby uprednostnil pri ukladaní nakúpeného tovaru do "ekologickej" tašky s príslušnou environmentálnou značkou, veď predtým bolo doma len niekoľko látkových tašiek, ktoré sa dlhodobo využívali. V rámci nákupných možností nebolo potrebné mať systém značiek zameraných na usmernenie pohybu a bezpečnosť, lebo nákupné centrá (s eskalátormi, podzemnými garážami, výťahmi atď.) neexistovali a do obchodu zameraného na príslušný sortiment každý v obci správne a bezpečne trafil. Potraviny (bez označenia a certifikátov) sa v kuchyni upravovali ručne a varilo sa v običajnom hrnci a na klasickom šporáku., Gazdiné neboli atakované ponukou "ekologických", zdravotne nezávadných potravín a neustále inovovanou bielou technikou. Voda sa pila zo studne alebo vodovodu a nie upravená a doplnená o ďalšie ingrediencie z plastových nevratných fliaš. Prádlo sa pralo ručne mydlom a sušilo vonku na slnku a vetre, bez energetických nárokov. Nebolo potrebné lákať spotrebiteľov na moderné "environmentálne vhodné" pracie prášky, práčky a sušičky, opatrené príslušnými výrobnými, bezpečnostnými, environmentálnymi a energetickými značkami. Nenastúpil dopravný boom individuálnej automobilovej dopravy, ani "doba plastová" a s tým spojená značná kontaminácia prostredia a aktivity štátneho aj mimovládneho sektora zamerané na jeho elimináciu.

Environmentálne označovanie je aktivitou producentov/predajcov, ktorí kvalifikovaným označením chcú zvýšiť konkurenčnú schopnosť svojho produktu, t.j. chcú spotrebiteľovi dať alebo zaručiť možnosť vybrať si medzi substituentmi na trhu tie,

ktoré majú dôveryhodnejšie environmentálne vlastnosti. Významnú úlohu v tomto procese zohráva, či environmentálna značka je garantovaná programom/schérou s príslušnou podporou právnej normy alebo štandardu. [13] Nemenej dôležitým je aj postoj spotrebiteľov, ktorý rozhoduje o uplatnení daného produktu, pričom je závislý od miery vierohodnosti, akceptovateľnosti, informovanosti, tradícií, povedomia daného programu/schémy, kultúre a tiež osobných skúseností, povedomia a uvedomenia spotrebiteľov. [12] Samostatnou kapitolou, ktorá prispieva k diverzite environmentálne orientovaných značiek, sú rôzne environmentálno-naturálne značky rôznych subjektov a tiež aj produktov, mimo programov/schémy s certifikáciou tretej strany. [11, 14]

V rámci environmentálneho a environmentálne orientovaného označovania môžeme pozorovať fragráciu, čo je fragmentácia a integrácia súčasne. V praxi môžeme pozorovať

- na jednej strane inštalovanie národných ecolabelingových systémov (napr. environmentálne označovanie typ I),
- na druhej strane ich vzájomná
  - kooperácia - napr. v rámci Global Ecolabelling Network - GEN,
  - kompatibilita - napr. v rámci členských štátov EÚ s európskou schémou "Európsky kvet" - EU Eco-label,
  - integrácia,
  - unifikácia - napr. Európska únia zvažuje zavedenie jednotných obalov pre všetky značky cigariet.[20]

Príkladom integrácie značiek

- v rámci právnej podpory ecolabelingovej schémy v SR je udeľovanie národnej environmentálnej značky „Environmentálne vhodné produkty“ a zároveň európskej environmentálnej značky "Európsky kvet" (zákon č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov v znení neskorších predpisov).
- z viacerých zemí do jedného systému je projekt European Territorial Quality Mark (M.Q.T.E. - Európskej známky teritoriálnej kvality), ktorý zastrešuje Španielsko, Francúzsko, Taliansko a Grécko. [17], [18], [19]

ZÁVER

Značky pôsobia ako vizuálny prvok sprostredkujúci príslušnú informáciu (technickú, emočnú a pod.).

Uplatňovanie bezpečnostného a environmentálneho označovania v praxi vyplýva nielen z úsilia a požiadaviek štátnych orgánov, ale aj zo záujmov výrobcov a spotrebiteľskej verejnosti. Cieľom bezpečnostného a environmentálneho označovania je pomôcť lepšie sprostredkovať primerané informácie o bezpečnostných, resp. kvalitatívnych, environmentálnych, charakteristikách procesov, technológií, aktivít a produktov.

Bezpečnostné a zdravotné označenie poskytuje pokyny a informácie potrebné na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Realizuje sa to prostredníctvom značky, farby, svetelného označenia alebo akustického signálu, slovnej komunikácie alebo ručných signálov. Bezpečnostné a zdravotné označenie používané na pracovisku, jeho umiestnenie a spôsob použitia musia zodpovedať požiadavkám ustanoveným vo všeobecne záväznom právnom predpise. Zamestnávateľ je povinný vybaviť pracoviská bezpečnostným a zdravotným označením v prípadoch, keď nebezpečenstvo nie je možné odstrániť alebo dostatočne znížiť prostriedkami kolektívnej ochrany, metódami a postupmi používanými pri organizácii práce alebo ďalšími opatreniami.

Podakovanie

VEGA 1/1216/12 "Výskum a vývoj aplikačných procedúr pre riešenie akustického dizajnu strojárskych výrobkov"

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Bezpečné hračky. - [on-line] Available on - URL: <<http://www.canik.cz/2007/12/06/bezpecne-hracky-nova-znacka-zarazena-do-programu-ceska-kvalita/>>, <<http://www.itczlin.cz/znacka-bezpecne-hracky.php>>
- [2] ECO SAFE. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> <
- [3] CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> <
- [4] CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> <
- [5] CHECKED SAFETY PETS. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> <
- [6] MIKLOŠ, Vojtech, 2011: Manažérstvo bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci I. - Košice: Technická univerzita v Košiciach, Equilibria, ISBN 978-80-89284-83-2, 154 s.
- [7] RUSKO, M., 2004. *Environmentálne orientovaný manažment v praxi manažéra*. - Žilina: Strix . Edícia EV-2, 1.vydanie, ISBN 80-969257-1-7, 190 s
- [8] RUSKO, M., 2006: Možnosti uplatnenia environmentálnych nástrojov pre trvalo udržateľný rozvoj. – Technická univerzita v Košiciach, Strojnícka fakulta, Katedra environmentalistiky a riadenia procesov, Dizertačná práca, 218s.
- [9] RUSKO, M., 2010: *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix, ISBN 978-80-89281-58-9. 335 s.
- [10] RUSKO, M. - NAGYOVÁ, G., 2008: Analysis of consumer subconscious on environmental labels. - In: Proceedings from Conference „Monitorovanie a hodnotenie stavu životného prostredia VII“, Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, 2008. - ISBN 978-80-228-1831-5. - p. 165-174
- [11] RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2006. Povedomie spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. – In: Environmentální značení 1/2006, Praha,p.3-5, ISSN 1212-4761

- [12] RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2008: Povedomie výrobcov a spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. - In: Proceedings from International Scientific Conference „Posuzování životního cyklu LCA“, 31.1.2008, Praha. - Chrudim : Vodní zdroje EKONOMITOR, 2008. - ISBN 978-80-86832-32-6, p. 28-33
- [13] RUSKO, M.- VOLÁKOVÁ, M., 2004. Survey on utilization of environmental labelling and LCA in Slovakia.. - Environmentální značení [Environmental Labelling] 2/2004, Praha, p. 6-7, ISSN 1212-4761
- [14] SUCHÁNEK, Z., Normy ISO pro environmentální značení – účinný podpůrný nástroj environmentálního managementu nebo konfliktní téma? In RUSKO,M.[Ed.] Manažérstvo životného prostredia (EMS, EMAS), Banská Bystrica.1998
- [15] CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> <
- [16] MIKLOŠ, Vojtech, 2011: Manažérstvo bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci I. - Košice: Technická univerzita v Košiciach, Equilibria, ISBN 978-80-89284-83-2, 154 s.
- [17] La MARQUE DE QUALITÉ TERRITORIALE EUROPÉENNE (M.Q.T.E.). - [on-line] Available on - URL: ><http://www.ruralquality.net/fr/home/index.html><
- [18] EUROPEAN TERRITORIAL QUALITY MARK. General Regulation. - [on-line] Available on - URL: >http://www.ruralquality.net/files/repository/20080625162536_GENERALREGULATIONETQM.pdf<
- [19] Evropská zámka teritoriální kvality. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.regional-products.eu/cs/znacky/detail/360/european-territorial-quality-mark><
- [20] EÚ zvažuje zavedenie jednotného obalu pre cigarety. - [on-line] Available on - URL: > <http://ekonomika.sme.sk/c/6500829/eu-zvazuje-zavedenie-jednotneho-obalu-pre-cigarety.html#ixzz23pkh4PvH><

ADRESA AUTORA

Miroslav RUSKO, RNDr., PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: >miroslav.rusko@stuba.sk<

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.